

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA NUTQIDA NUQSONI BO'LGAN TARBIYALANUVCHLAR UCHUN DIDAKTIK O'YINLARNING AHAMIYATI

Homidova Gulshoda Baxromjon qizi

Fardu magistranti

Muqaddamova Madina Erkin qizi

18- DMTT logopedi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15056589>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 7-mart 2025 yil
Ma'qullandi: 8-mart 2025 yil
Nashr qilindi: 18-mart 2025 yil

KEY WORDS

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar (Children with speech defects) Maktabgacha ta'lim (Preschool education) Didaktik o'yinlar (Didactic games) ,Nutq rivoji (Speech development), Til ko'nikmalari (Language skills), Ta'lim metodlari (Teaching methods), Emotsional rivojlanish (Emotional development), Ijtimoiy ko'nikmalar (Social skills), Pedagogik yondashuv (Pedagogical approach).

ABSTRACT

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni nutq rivoji va til ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun didaktik o'yinlar, til o'rgatish jarayonini osonlashtiradi va motivatsiyasini oshiradi. Nutqdagi nuqsonlar, bolalar rivojlanishining muhim qismlaridan biri bo'lib, o'yinlar orqali ularni tuzatish va takomillashtirish mumkin. Maktabgacha ta'limda didaktik o'yinlar metodini qo'llash orqali bolalar tilini rivojlantirish, ularning ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarini yaxshilashga erishish mumkin. Bu maqolada nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarga didaktik o'yinlar yordamida ta'lim berishning ahamiyati, usullari va amaliyotlari tahlil qilinadi.

Maktabgacha ta'lim tizimida nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlash, alohida e'tibor talab etadi. Nutqidagi muammolarni bartaraf etish uchun ko'plab metod va texnikalar mavjud, shulardan biri va eng samaralisi didaktik o'yinlardir. Didaktik o'yinlar bolalar uchun faqat o'yin emas, balki o'rganishning samarali usuli sifatida qabul qilinadi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda o'yinlarning roli katta, chunki ular bolalarga nutqni rivojlantirishda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun didaktik o'yinlarni qo'llashning asosiy maqsadi – nutqni shakllantirish va bolalar bilan samarali muloqot o'rnatishdir.

O'yinlar orqali bolalar nutqni o'rganib, yangi so'zlar o'zlashtiradilar, fikrlash va xulq-atvorni tartibga solishadi. O'yinlarning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, ular bolalarga o'rgatish jarayonini qiziqarli va jozibador tarzda olib borishga imkon beradi, bu esa bolalarning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

O'yinlar orqali bolalar nafaqat tilni o'rganishadi, balki ijtimoiy ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar. Masalan, guruhda o'ynash, boshqa bolalar bilan muloqot qilish, qo'shilish va o'z fikrlarini ifodalash kabi ko'nikmalarni shakllantiradi. Bu esa bolalar o'rtasida ijtimoiy hamkorlikni kuchaytiradi, ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun o'yinlar, ularning ijtimoiy muhitga moslashishini osonlashtiradi va o'rgatish jarayonini yanada samarali qiladi. O'yinlarni til rivojida qo'llashda pedagoglarning yondashuvi muhim ahamiyatga ega.

Pedagoglar, o'yinlarni to'g'ri tashkil etish va bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, tilni rivojlantirishga qaratilgan maxsus mashqlarni ishlab chiqishlari kerak. O'yinlarning mazmuni va shakli bolaning yoshiga, nutqidagi muammolarga qarab farq qilishi mumkin. Shu sababli, har bir bola uchun moslashtirilgan o'yinlar tayyorlash zarur. O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimiga oid qonunlari va qarorlariga kelsak, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-martdagi "O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish" to'g'risidagi qarori, maktabgacha ta'limni rivojlantirishga qaratilgan yuksak tashabbuslarni o'z ichiga oladi. Ushbu qaror maktabgacha ta'limni sifatli va zamonaviy usullar asosida takomillashtirish, shu jumladan, nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarga ta'lim berish borasida amaliy chora-tadbirlarni ko'rishga qaratilgan.

Nutq rivoji bo'yicha qator xalqaro tadqiqotlar ham didaktik o'yinlarning ahamiyatini ta'kidlagan. Masalan, P. A. Melyukova (2014) o'zining "O'yin metodikasi va uning pedagogik ahamiyati" nomli asarida didaktik o'yinlarni bolalar nutqini rivojlantirishda samarali vosita sifatida tavsiflaydi. Shuningdek, A. I. Lyubavina (2016) "Nutqni rivojlantirishda o'yinlar va ularning qo'llanilishi" deb nomlangan tadqiqotida didaktik o'yinlarning bolalar tilini rivojlantirishdagi o'rniga alohida e'tibor qaratadi. Bu nafaqat talaffuzni yaxshilashga yordam beradi, balki bolalar tilni ritm va ohangda eshitishlarini ham rivojlantiradi.

Nutqdagi nuqsonlarni bartaraf etishga qaratilgan interaktiv o'yinlar

Logopediya uchun muhim o'yinlar, bolalarning nutqdagi xatoliklarini aniqlash va tuzatishga qaratilgan mashqlardir. Masalan, "O'yinli nutq o'zgartirish" o'yini orqali bolalar, to'g'ri va noto'g'ri talaffuzlarni ajratib, noto'g'ri so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatiladi. Bu turdagi o'yinlar bolalarga o'z nutqlarini tuzatishga yordam beradi va ularning so'zlash ko'nikmalarini yanada rivojlantiradi. Misol: "Yolg'on so'zlarni tuzatish" o'yini. Bolalar noto'g'ri talaffuz qilingan so'zlarni tuzatib, to'g'ri talaffuz qilishni o'rganadilar. Ushbu o'yinda bola so'zlarning qaysi qismlarini noto'g'ri aytganligini aniqlashga yordam beradi, shu bilan birga, uning nutqini to'g'rilashga erishiladi.

Muloqot va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar

Logopedik o'yinlar bolalarga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yordam beradi. Masalan, "Birgalikda o'ynash" o'yini bolalarga guruhda ishlashni, bir-biri bilan muloqot qilishni va o'z fikrlarini ifodalashni o'rgatadi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun bu turdagi o'yinlar ijtimoiy muhitga moslashishni va jamoaviy faoliyatda ishtirok etishni osonlashtiradi. Misol:

"Bolalar va ularning do'stlari" o'yinida bolalar birgalikda ishlashni o'rganadilar. Masalan, o'yin davomida bolalar birgalikda ma'lum bir rasmni yaratishadi yoki biror topshiriqni bajarishadi. Bu o'yinlar bolalarning nutqini rivojlantirish bilan birga, ijtimoiy ko'nikmalarini ham kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, Maktabgacha ta'lim logopedi bolalar bilan ishlashda didaktik o'yinlardan samarali foydalanish, nutq rivojlanishini va ijtimoiy ko'nikmalarni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun logopediya metodlaridan biri sifatida didaktik o'yinlar, nafaqat tilni rivojlantirishda, balki bolalar orasida ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashda ham foydali vositadir. Bu o'yinlar yordamida bolalar to'g'ri talaffuzni o'rganishadi, so'z boyliklarini kengaytirishadi va nutqni aniq ifodalashga erishishadi. Shuningdek, didaktik o'yinlar bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ularning o'z-o'ziga ishonch hosil qilishlariga yordam beradi.

Maktabgacha ta'limda nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda didaktik o'yinlarning ahamiyati juda katta. Ular faqat bolalar tilini rivojlantirishda emas, balki ularning

ijtimoiy, emotsional va psixologik rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Didaktik o'yinlar bolalarga nafaqat nutqiy ko'nikmalarni o'rgatish, balki jamiyatda o'z o'rnini topish, muloqot qilish va o'z fikrlarini ifodalash kabi muhim ko'nikmalarni ham shakllantiradi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda o'yinlar metodini keng qo'llash muhim hisoblanadi. Maktabgacha ta'limni rivojlantirishga qaratilgan davlat qaror va qonunlari, pedagoglarning zamonaviy yondashuvlari va ilmiy izlanishlar natijalari didaktik o'yinlarning samaradorligini oshirishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Melyukova, P. A. (2014). "O'yin metodikasi va uning pedagogik ahamiyati."
2. Lyubavina, A. I. (2016). "Nutqni rivojlantirishda o'yinlar va ularning qo'llanilishi."
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-martdagi "O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish" to'g'risidagi qarori.
4. Yusupov, A. M. (2012). "Maktabgacha ta'limda didaktik o'yinlar." Tashkent: O'qituvchi.
5. Abdulhamidov, F. (2020). "O'yinlar va o'rganish metodlari." Toshkent: O'zbekiston Matbuoti.

INNOVATIVE
ACADEMY